

Vol. 13
Autumn 2022

Research Paper

Received:
12 March 2022
Revised:
30 April 2022
Accepted:
1 May 2022
Published:
26 December 2022

P.P: 53-65

ISSN: 2588-5162
E-ISSN: 2645-517x

10

Publisher: Imam Hussein University
This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

Military Psychology

The Role of Family Emotional Atmosphere and Emotional Expression Style in the Academic Well-Being of Students With Military Parents

Ala Rakhshandeh ¹ | Zahra Ashkar ² | Solmaz Dehghani Daulatabadi ³ | Hossein Bayat ⁴

Abstract

Purpose: The present study was conducted with the aim of investigating the role of the emotional atmosphere of the family and the style of emotional expression in the academic well-being of students with military parents.

Method: 280 female students were selected by random sampling method, and the subjects were examined by Alfred B. Hillburn's Family Emotional Atmosphere Questionnaire (1964), King and Ammons' Emotional Expression Questionnaire (1990), and Pitrinen, Sweeney, and Falto's Academic Wellbeing Questionnaire (2014). Data were analyzed using statistical methods of correlation coefficient and stepwise multivariate regression by SPSS software version 23.

Findings: The results show that the variables of family emotional atmosphere and emotional expression can explain 36.4% of the variance of academic well-being. This finding indicates that with an increase of one standard deviation on the scores of emotional atmosphere of the family and expression of emotion, 0.513 and 0.155 standard deviations are added on the academic well-being scores, respectively. The emotional atmosphere of the family has a greater unique contribution in predicting the academic well-being of female students.

Conclusion: Therefore, the emotional atmosphere of the family and the style of emotional expression play a role in the academic well-being of students with military parents.

Keywords: Emotional Family Atmosphere, Emotional Expression Style, Academic Rehabilitation.

DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.51.3.1

1. Corresponding Author: Master of Psychology, Faculty of Psychology, Islamic Azad University, Neka branch. Iran
Rakhshandeh.ala@gmail.com
2. Senior expert in educational psychology at Azad Saveh University.
3. Master's degree in family counseling, graduated from Aras International Campus of Tehran University.
4. senior expert in family counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Islamic Azad University, Tehran West Branch. Iran.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۱۲/۲۱

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۲/۱۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۲/۱۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۱/۱۰/۰۵

صص: ۶۵-۵۳

شاپا چاپی: ۵۱۶۲-۲۵۸۸
الکترونیکی: ۵۱۷-۲۶۴۵

DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.51.3.1

نقش جو عاطفی خانواده و سبک ابرازگری هیجان در بهزیستی تحصیلی دانش آموزان دارای والد نظامی

آلاء رخشنده^۱ | زهرا آشکار^۲ | سولماز دهقانی دولت آبادی^۳ | حسین بیات^۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش جو عاطفی خانواده و سبک ابرازگری هیجان در بهزیستی تحصیلی دانش آموزان دارای والد نظامی انجام شد.

روش: ۲۸۰ دانش آموز دختر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند و آزمودنی‌ها از طریق پرسش‌نامه‌های جو عاطفی خانواده آلفرد بی‌هیل‌برن (۱۹۶۴)، پرسش‌نامه ابرازگری هیجانی کینگ و آمونز (۱۹۹۰) و پرسش‌نامه بهزیستی تحصیلی پیتربین، سوینی و فالتو (۲۰۱۴) بررسی شدند. داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری ضریب همبستگی و رگرسیون چندمتغیره گام‌به‌گام توسط نسخه ۲۳ نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج بیانگر این است که متغیرهای جو عاطفی خانواده و ابرازگری هیجان، می‌توانند ۳۶/۴ درصد از واریانس بهزیستی تحصیلی را تبیین کنند. این یافته بیانگر آن است که با افزایش یک انحراف استاندارد بر نمرات جو عاطفی خانواده و ابرازگری هیجان، به ترتیب ۰/۵۱۳ و ۰/۱۵۵ انحراف استاندارد بر نمرات بهزیستی تحصیلی افزوده می‌شود. جو عاطفی خانواده سهم یگانه بیشتری در پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی دانش آموزان دختر دارد.

نتیجه‌گیری: بنابراین جو عاطفی خانواده و سبک ابرازگری هیجان در بهزیستی تحصیلی دانش آموزان دارای والد نظامی نقش دارد.

کلیدواژه‌ها: جو عاطفی خانواده؛ سبک ابرازگری هیجان؛ بهزیستی تحصیلی.

۱. نویسنده مسئول: کارشناس ارشد روانشناسی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نکا، ایران.

Rakhshandeh.ala@gmail.com

۲. کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد، واحد ساوه، ایران.

۳. کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانش آموخته پردیس بین‌المللی ارس دانشگاه تهران، ایران.

۴. کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب، ایران.

مقدمه

در سالیان اخیر، طرح‌های متفاوتی برای مشخص کردن مفهوم بهزیستی ارائه شده است. یکی از طرح‌های ارائه شده توسط روان‌شناسان مثبت‌نگر، ایجاد مدل‌هایی از بهزیستی بود که در تناسب با زمینه تحصیلی و مدرسه باشد. از آنجایی که مدرسه در زندگی دانش‌آموزان نقشی بنیادین و محوری دارد، بهزیستی آن‌ها باید در رابطه با مدرسه و وضعیت آموزشی تبیین شود (وریسیمو و روبرتز^۱، ۲۰۱۳).

بهزیستی تحصیلی به معنای دیدگاه موجود در دانش‌آموزان به کلیت تحصیل بوده و چهار جنبه دارد که شامل دیدگاه کلی به زندگی تحصیلی، نگرش نسبت به معلم، دیدگاه به هم‌سن‌ها و نگرش به سازمان و ساختمان مکان تحصیل می‌گردد (عجم و داوری، ۱۳۹۷). با پیدایش پویش فکری روان‌شناسی مثبت‌نگر^۲ و بعد از اعمال سازه‌هایی با بعدها معنایی مثبت در زمینه‌های متفاوت روان‌شناسی، بهبودیافتن تحصیلی؛ مانند شرایط روانی، مثبت و راضی‌کننده بوده که شامل انرژی یا شوق، حس تعهد و تمایل یا علاقه است. در زمینه تحقیقات روان‌شناسی، محققان تمرکز بسیاری بر روی بهبودیافتن تحصیلی دارند (حمیدی، لیوارجانی و حسینی، ۱۳۹۷). بهزیستی تحصیلی دربرگیرنده مقدار سطح حس امنیت و سلامت خارجی دانش‌آموزان از محیط آموزشی (نداشتن حس تنهایی و فرسودگی) و حس آن‌ها است از اینکه مدرسه‌ها چه مقدار به منطق نزدیک است (سندرز و فالون^۳، ۲۰۱۸). به‌طور کلی بهزیستی تحصیلی نشان‌دهنده نقش عامل‌های به‌وجودآورنده بهزیستی در ارتباط با بافت مدرسه بوده و دربرگیرنده مقدار سطح حس امنیت و سلامت دانش‌آموزان از شرایط آموزشی (عدم ایجاد حس تنهایی و فرسودگی) و حس آن‌ها است از اینکه مدرسه‌ها و محیط‌شان تا چه اندازه منطقی هستند (اسکولی و پاولونی^۴، ۲۰۱۵). کلمه بهزیستی تحصیلی به عبارتی، مقدار تمایل دانش‌آموزان به محیط آموزشی یا حس علاقه محیط تحصیلی است (قدم‌پور رادمهر و یوسف‌وند، ۱۳۹۷). در تعریف دیگری بهزیستی تحصیلی، میزان علاقه دانشجویان به محیط آموزشی یا احساس دوست داشتن محیط تحصیلی است که شاخص‌های

1. Veríssimo & Roberts
2. Positive Psychology
3. Sanders & Fallon
4. Ascoli & Pavolini

آن، ادراک دانشجویان از جو محیط آموزشی، ساختار محیط آموزشی و ارتباط دانشجویان با اساتید است (کوسواردینا^۱، ۲۰۱۹).

هیچ نهادی چه از بُعد قدرت و چه از بُعد تأثیرگذاری نمی‌تواند با خانواده برابری کند و روابط بین فرد و والدین و سایر اعضای خانواده را می‌توان به‌عنوان نظام یا شبکه‌ای از بخش‌هایی دانست که در کنش متقابل با یکدیگر هستند (غفاری و سلامی چاربرج، ۲۰۲۰). منظور از جو عاطفی خانواده، نحوه ارتباط و طرز برخورد افراد یک خانواده با هم است و عواملی نظیر گرمی و پذیرش افراد نسبت به هم، احساسات و علاقه آن‌ها به یکدیگر، چگونگی دخالت یا عدم دخالت آن‌ها در کارهای هم و همکاری یا رقابت آن‌ها با یکدیگر، نحوه ارتباط آن‌ها را نشان می‌دهد. رابطه اعضای یک خانواده ممکن است به سه صورت ظاهر گردد: الف) دموکراسی، ب) عدم دخالت در کار یکدیگر یا آزادی مطلق افراد و ج) دیکتاتوری (توانا، ۱۳۹۶). خانواده مطلوب، خانواده‌ای است که امنیت عاطفی، احساسی ارزش مندی، باور تعلق و موردعلاقه بودن را تأمین کند. در این خانواده‌ها افراد فرصت بیشتری برای رسیدن به استقلال و مسئولیت‌پذیری خواهند داشت و فرزندان، سازگاری مناسب‌تری دارند (سیکسزنتمیهایلی و راتونده^۲، ۲۰۱۴). فیلی و مهید (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند که جو عاطفی خانواده، پیش‌بینی‌کننده بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان است. هم‌چنین حاجی‌حسینی، صالحی و امامی‌پور (۱۳۹۸) در پژوهشی نشان دادند که جو عاطفی و روانی مدرسه، پیش‌بینی‌کننده معنی‌دار بهزیستی ذهنی دانش‌آموزان است.

هم‌چنین افراد توانمند و با بهزیستی بالا از نظر هیجانی، احساسات خود را تشخیص می‌دهند، مفاهیم ضمنی آن‌را درک و به‌گونه مؤثرتری حالات هیجانی خود را برای دیگران بیان می‌کنند. این افراد در مقایسه با افرادی که توانایی درک و بیان حالات هیجانی را ندارند، در کنارآمدن با تجربه‌های منفی، موفق‌ترند و سازگاری مناسب‌تری در ارتباط با محیط و دیگران نشان می‌دهند (کسائی‌پور، بحرایی و میرزایی، ۱۳۹۱). ابرازگری هیجانی به نمایش بیرونی هیجان بدون توجه به ارزش (مثبت یا منفی) یا روش (چهره‌ای، کلامی و حالت بدنی) اطلاق می‌شود. افشا و ابرازگری هیجان‌ها برای سلامتی سودمند است؛ زیرا به‌نظر می‌رسد که هیجان‌های سرکوب‌شده و خاطرات

1. Kuswardinah
2. Csikszentmihalyi & Rathunde

آسیب‌زا، به‌طور متفاوتی رمزگردانی و ذخیره می‌شوند که این امر به مقاومتی ناهشیار منجر می‌شود که نشانه‌های پریشان‌کننده روان‌شناختی را به دنبال خواهد داشت (نوابی‌نژاد، ۱۳۹۵). اکبرزاده، اکبرزاده و احمدی (۱۳۹۴) در پژوهشی نشان دادند که بین ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از جمعیت کشورمان را دانش‌آموزان دختر تشکیل می‌دهند و آن‌ها از اقشار مهم جامعه‌اند که در آینده، همه چرخ‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و اداری را برعهده خواهند گرفت (آیا واقعاً قرار است همه چرخ‌ها را در آینده دختران برعهده بگیرند؟ پسران نقشی نخواهند داشت؟ جمله از نظر عقل و منطق غلط است) و ضرورت دارد که آن‌ها قدرت ابراز هیجان، جو عاطفی خانواده و بهزیستی تحصیلی بالایی داشته باشند تا بتوانند از عهده چالش‌های جدی زندگی و به‌ویژه از پس تکالیف تحصیلی و شغلی خود برآیند؛ لذا هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش جو عاطفی خانواده و سبک ابرازگری هیجان در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان دارای والد نظامی است.

روش

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش جو عاطفی خانواده و سبک ابرازگری هیجان در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان دارای والد نظامی انجام شد. ۲۸۰ دانش‌آموز دختر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. در این پژوهش پس از مراجعه به مدارس متوسطه دوم، لیست دانش‌آموزان خانواده‌های نظامی استخراج و پس از تماس با آنان و کسب اجازه و اخذ رضایت آگاهانه، وارد پژوهش شدند. سپس آزمودنی‌ها از طریق پرسش‌نامه‌های جو عاطفی خانواده آلفرد بی‌هیل‌برن (۱۹۶۴)، پرسش‌نامه ابرازگری هیجانی کینگ و آمونز (۱۹۹۰) و پرسش‌نامه بهزیستی تحصیلی پیترینن، سوینی و فالتو (۲۰۱۴) بررسی شدند.

بهزیستی تحصیلی: پرسش‌نامه بهزیستی تحصیلی^۱ توسط پیترینن، سوینی و فالتو^۲ در سال (۲۰۱۴)، با هدف میزان احساس امنیت و سلامتی دانش‌آموزان از محیط آموزشی ساخته شد. این

1. Educational Welfare Questionnaire
2. Pietarinen, Soini & Pyhalto

ابزار ۱۱ گویه دارد و تک عاملی است و یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای (۱: کاملاً مخالفم تا ۵: کاملاً موافقم) دارد که از مجموع نمرات، امتیاز آزمودنی به دست می‌آید. هرچه امتیاز حاصل شده بیشتر باشد، نشان‌دهنده میزان بیشتر بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان خواهد بود. اگر امتیاز به دست آمده بین ۱۱ تا ۱۹ باشد، میزان بهزیستی تحصیلی ضعیف (حد پایین ۱۱)، اگر بین ۲۰ تا ۳۶ باشد، میزان بهزیستی تحصیلی در سطح متوسط (حد متوسط ۳۲) و اگر بالای ۳۷ باشد، میزان بهزیستی تحصیلی بسیار خوب است (حد بالا ۵۵). پایایی ابزار در پژوهش سازندگان پرسش‌نامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۶۱۳ محاسبه و تأیید شد. روایی این مقیاس در سطح مطلوب و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷ گزارش شده است (مهنا و طالع‌پسند، ۱۳۹۵).

پرسش‌نامه جو عاطفی برن: ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسش‌نامه جو عاطفی خانواده آلفرد بی‌هیل برن^۱ است که وی آن را در سال ۱۹۶۴ به منظور سنجش میزان مهرورزی در تعاملات کودک - والدین ساخت. این پرسش‌نامه ۱۶ سؤال دارد که ۸ متغیر فرعی را می‌سنجد (محبت، نوازش، تأیید کردن، تجربه‌های مشترک، هدیه‌دادن، تشویق کردن، اعتماد و احساس امنیت). در این پرسش‌نامه، سؤالات به صورت پنج گزینه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) است و آزمودنی بر حسب احساس خود، یکی از آن‌ها را انتخاب می‌کند. نمره گذاری از ۱ تا ۵ متغیر است؛ به این صورت که به گزینه خیلی کم نمره ۱، کم ۲، متوسط ۳، زیاد ۴ و خیلی زیاد ۵ تعلق می‌گیرد. نمرات بالاتر از متوسط نشان‌دهنده وجود جو عاطفی مناسب بین اعضای خانواده و نمرات پایین‌تر از متوسط، حاکی از جو عاطفی ضعیف در بین افراد خانواده است. ناهیدی (۱۳۹۰) ضریب پایایی آزمون جو عاطفی خانواده را از طریق آلفای کرونباخ و بازآزمایی محاسبه کرد که به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۳ به دست آمد.

پرسش‌نامه ابراز‌گری هیجانی (EEQ): پرسش‌نامه ابراز‌گری هیجانی کینگ و آمونز^۲ (۱۹۹۰)، ۱۶ ماده در سه زیرمقیاس ابراز هیجان مثبت (۷ ماده)، ابراز صمیمیت (۵ ماده) و ابراز هیجان منفی (۴ ماده) دارد. در این پرسش‌نامه نمره بالاتر، بیانگر ابراز‌گری هیجانی بالاتر است.

1. Alfred Beyler-Bern's family affective atmosphere questionnaire
2. King and Amos Emotional Expression Questionnaire

رفیعی‌نیا (۱۳۸۰) ضریب آلفای کرونباخ را برای کل مقیاس ۰/۶۸ گزارش کرده است. کیننگ و آمونز (۱۹۹۰) برای بررسی روایی هم‌گرا، بین پرسش‌نامه EEQ و مقیاس عاطفه مثبت برادبرن، هم‌بستگی مثبت معنی‌داری یافتند. نمره گذاری پرسش‌نامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای است که برای گزینه‌های «کاملاً مخالفم»، «تاحدی مخالفم»، «نه مخالف و نه موافقم»، «تاحدی موافقم» و «کاملاً موافقم» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. گویه‌های شماره ۷، ۸ و ۹ به صورت معکوس نمره گذاری و طبق جدول ۱ عمل می‌شوند. براساس این شیوه نمره گذاری، نمره کل یک فرد از ۱۶ تا ۸۰ متغیر خواهد بود و نمره بالاتر، بیانگر ابرازگری هیجانی بیشتر است.

یافته‌ها

پژوهش حاضر در یک نمونه ۲۸۰ نفری از دانش‌آموزان دختر (میانگین ۱۵/۲۸ و انحراف معیار ۱/۴۲) انجام شد. به منظور بررسی مفروضه نرمال بودن توزیع تک‌متغیر، مقادیر کشیدگی و چولگی و به منظور ارزیابی مفروضه هم‌خطی بودن، عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و ضریب تحمل^۲ بررسی شد. بررسی داده‌های پژوهش حاضر نشان داد که ارزش‌های چولگی و کشیدگی آماره‌ی متغیرهای پژوهش حاضر بین ± 2 قرار دارد بنابراین، از این نظر داده‌ها به صورت مطلوب توزیع شده‌اند. هم‌چنین با توجه به ارزش عامل تورم واریانس که کمتر از ۱۰ و ضریب تحمل که بالاتر از ۰/۱۰ است، هم‌خطی در متغیرهای پژوهش رخ نداده است. به منظور بررسی استقلال مشاهدات (استقلال مقادیر باقی‌مانده یا خطاها) از یکدیگر، از آزمون دورین - واتسون (۱/۶۳۲) استفاده شد که حاکی از رعایت شدن مفروضه استقلال خطاهاست. در جدول شماره ۱، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	ضریب تحمل	VIF	دورین واتسون
بهزیستی تحصیلی	۳۳/۲۰	۱۲/۶۱	۰/۰۰۲	-۱/۳۷۵	ملاک	ملاک	
جو عاطفی خانواده	۵۱/۰۱	۱۱/۰۸	-۰/۱۹۷	-۰/۴۲۷	۰/۷۶۰	۱/۳۱۶	۱/۶۳۲

1. variance inflation factor
2. tolerance

روانشناسی نظامی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	ضریب تحمل	VIF	دوربین واتسون
ابرازگری هیجان	۵۷/۵۰	۱۴/۷۸	-۱/۱۱۷	-۰/۱۲۰	۰/۷۶۰	۱/۳۱۶	

هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲: هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳
بهبودی تحصیلی	۱		
جو عاطفی خانواده	۰/۵۸۸**	۱	
ابرازگری هیجان	۰/۴۰۶**	۰/۴۹۰**	۱

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

یافته‌ها نشان داد رابطه بهزیستی تحصیلی با جو عاطفی خانواده ($r=0.588$) و ابرازگری هیجان ($r=0.406$) و هم‌بستگی جو عاطفی خانواده با ابرازگری هیجان ($r=0.490$)، هر دو مثبت و در سطح ۰/۰۱ درصد معنادار هستند. برای تعیین میزان نقش هر یک از مؤلفه‌ها در پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی، از رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۳: تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی براساس جو عاطفی خانواده و ابرازگری

هیجان

متغیر پیش‌بین	F	سطح معناداری	R	R ²	تغییر شده R2	ضریب b	SE	ضریب β	T	سطح معناداری
ثابت						-۴/۱۵۳	۳/۰۶۲		-۱/۳۵۶	۰/۱۷۶
جو عاطفی خانواده	۷۹/۴۲۴	۰/۰۰۱	۰/۶۰۴	۰/۳۶۴	۰/۳۶۰	۰/۵۸۳	۰/۰۶۳	۰/۵۱۳	۹/۳۳۰	۰/۰۰۱
ابرازگری هیجان						۰/۱۳۲	۰/۰۴۷	۰/۱۵۵	۲/۸۱۶	۰/۰۰۵

با توجه به جدول ۳ ($F=79/424$ و $P=0/001$)، مدل از نظر آماری معنادار است و متغیرهای جو عاطفی خانواده و ابرازگری هیجان، می‌توانند ۳۶/۴ درصد از واریانس بهزیستی تحصیلی را تبیین کنند. آزمون معناداری t در رگرسیون برای ضریب جو عاطفی خانواده ($\beta=0/513$) و ابرازگری هیجان ($\beta=0/155$)، در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. این یافته بیانگر آن است که با افزایش یک انحراف استاندارد بر نمرات جو عاطفی خانواده و ابرازگری هیجان، به ترتیب ۰/۵۱۳ و ۰/۱۵۵ انحراف استاندارد بر نمرات بهزیستی تحصیلی افزوده می‌شود. جو عاطفی خانواده، سهم یگانه بیشتری در پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که متغیرهای جو عاطفی خانواده و ابرازگری هیجان، می‌توانند بهزیستی تحصیلی را در دانش‌آموزان دختر دارای والد نظامی پیش‌بینی کنند. عملکرد و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان، یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی نظام‌های آموزشی است و تمام کوشش‌های این نظام، در واقع برای پوشاندن جامه عمل به این امر است. در خانواده‌هایی که فضای روانی در آن‌ها ناسالم است، اعضا پیوسته در حال نزاع و کشمکش با یکدیگرند. این در حالی است که اگر افراد جامعه به ویژه والدین، از تأثیر جو عاطفی خانواده و عملکرد خود بر روی سلامت و شکوفایی خانواده آگاه باشند، سعی خواهند کرد که فضایی آرام، متعادل و حمایت‌کننده را برای خانواده خویش مهیا کنند (قمری، امیری‌مجد و خوشنام، ۱۳۹۴). نایلینگ^۱ (۲۰۱۰) بر این باور است که باورها، انتظارات و مداخلات والدین، محیط عاطفی حاکم بر خانواده و منابع در دسترس خانوادگی، نقش مهمی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. باسکو، دیویس، استورگ - اپل و کامینگز^۲ (۲۰۰۹) در پژوهش خود نشان دادند روابط خانوادگی، عاملی اثربخش بر نحوه پردازش اطلاعات و سازگاری آموزشگاهی دانش‌آموزان است. هم‌چنین پژوهش‌های دیگر به رابطه جو عاطفی خانواده با پیشرفت تحصیلی (محبی نوالدین‌وند مشتاقی و شهبازی، ۱۳۹۰)، انگیزش تحصیلی (نصری، تیموری، حمیدی، ۱۳۹۳)، فرسودگی تحصیلی

1. Nailning
2. Bascoe, Davies, Sturge-Apple & Cummings

(میرکی، ۱۳۹۶) و بی دقتی تحصیلی (بارانی، درخشانی، اناری نژاد و جوانمرد، ۱۳۹۸) اشاره کرده‌اند. هم‌چنین براساس پژوهش ترک‌زاده (۱۳۹۳) بین ابعاد تأیید کردن، تشویق کردن، هدیه‌دادن، تجارب مشترک، اعتماد کردن و احساس امنیت با عملکرد تحصیلی، رابطه مستقیم و معنادار مشاهده شده است. نیز رابطه بین ابعاد هدیه‌دادن، تشویق کردن، اعتماد کردن، محبت کردن، تأیید کردن و احساس امنیت، با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مستقیم و معنادار بود. نتایج تحلیل رگرسیون نیز حاکی از قدرت پیش‌بینی جو عاطفی خانواده (نمره کل) برای عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بود و ابعاد تأیید کردن و محبت با عملکرد تحصیلی و دو بعد هدیه‌دادن و اعتماد کردن، با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه خطی معنادار داشتند. براساس نتایج مؤمنی و همکاران (۱۳۹۶) بین عواطف مثبت و جو عاطفی خانواده با اشتیاق برای تحصیل، رابطه مثبت و معنی‌دار و بین عواطف منفی و اشتیاق برای تحصیل، رابطه منفی وجود داشت. هم‌چنین نتایج پژوهش محبی و همکاران (۱۳۹۰) نشان داد که بین جو عاطفی اعضای خانواده با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر، هم‌بستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

نتایج نشان دادند ارتباط معناداری بین ابرازگری هیجان با بهزیستی تحصیلی وجود دارد. نحوه صحیح ابراز هیجان می‌تواند باعث افزایش بهزیستی تحصیلی افراد شود. افزایش کنترل خشم و کاهش دوسوگرایی در سبک‌های ابراز هیجان، باعث بالارفتن کارکرد اجتماعی، کارکرد جسمانی، کاهش اضطراب و افسردگی می‌شود و هرچقدر کنترل روی هیجانات بیشتر باشد، بهزیستی بالا می‌رود و افزایش دوسوگرایی را در ابراز هیجان بهزیستی کاهش می‌دهد. نتایج این پژوهش با پژوهش فیروزی و همکاران (۱۳۹۷) و مؤمنی و همکاران (۱۳۹۶) هم‌سو بوده است. ابراز هیجان متمایز در هر دو جنس انطباقی است و به عوامل فرهنگی و موقعیتی بستگی دارد (برادی وهال^۱، ۲۰۰۷). پژوهش‌های زیادی نشان داده‌اند که زنان، بیشتر از مردان هیجان‌های‌شان (کینگ و امونز، ۲۰۱۷) و ابرازگری مثبت، ابرازگری منفی و شدت هیجانی بیشتری را بروز می‌دهند (گروس، ۲۰۰۱). مخصوصاً دختران به دلیل هنجارهای فرهنگی، نیاز دارند که هیجان‌های مثبت را به دیگران ابراز کنند. البته بعضی هیجان‌های منفی؛ مانند آشفتگی، غم و تنفر و احساس آسیب‌پذیری؛ مانند ترس و احساسات کم‌رویی و ملامت نیز بیشتر به وسیله زنان گزارش می‌شود.

1 Brady & Hall

مردان برخی از هیجان‌ها؛ مانند افتخار، اطمینان، اهانت، تنهایی و احساس گناه را فراوان‌تر و شدیدتر از زنان نشان می‌دهند (گروس و جان^۱، ۲۰۰۳). به اعتقاد باتلر^۲ (۲۰۰۲) ابرازگری بیشتر در زنان، ممکن است سبب شود که بازداری، اثرات بیشتری بر آن‌ها بگذارند و باتل و گروس (۲۰۱۵) بر این باورند که اگرچه مردان نسبت به زنان هیجان‌شان را کمتر بروز می‌دهند؛ ولی ممکن است آن‌ها در عدم ابرازگری خود راحت باشند. بیان و ابراز هیجان به تفاوت‌های فردی افراد وابسته است و همین امر می‌تواند بر میزان بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان دختر تأثیرگذار باشد. در تبیین نتایج این پژوهش می‌توان بیان کرد که ایجاد محیط مناسب رفتاری و عاطفی در محیط خانواده و حفظ رابطه دوستانه والدین با فرزندان، باعث ایجاد محیط امن برای تحصیل و کارهای نوآورانه خواهد شد؛ هم‌چنین ابرازگری مثبت هیجان، منجر به افزایش موفقیت‌های شناختی، عاطفی و هیجانی دانش‌آموزان شده و زمینه بهزیستی تحصیلی را فراهم می‌کند.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، نمونه پژوهش بود که می‌تواند تعمیم‌دهی نتایج پژوهش را به دوره‌های تحصیلی دیگر با مشکل روبرو سازد. جمع‌آوری اطلاعات نیز براساس مقیاس خودگزارش‌دهی انجام شده که این گزارش‌ها، به دلیل دفاع ناخودآگاه، تعصب در پاسخ‌دهی و شیوه‌های معرفی شخصی، مستعد تحریف هستند بنابراین، به توجه به این محدودیت‌ها پیشنهاد می‌شود به راهبردهای شناختی بهزیستی تحصیلی در آموزش دروس توجه بیشتری شود؛ هم‌چنین کلاس‌هایی جهت ارتقای دانش‌مدرسان طراحی گردد، به‌منظور بهبود مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان و درنهایت ساختار محیط‌های آموزشی، که منجر به افزایش بهزیستی تحصیلی شود.

1 Gross & John
2 Boulter

فهرست منابع

- بارانی، حمید؛ درخشانی، معراج؛ اناری نژاد، عباس؛ جوانمرد، علی (۱۳۹۸)، جو عاطفی و بی‌صدقاتی تحصیلی: نقش واسطه‌ای خودپنداشت تحصیلی، روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۱۶ (۶۱): ۹۸-۱۰۷.
- توانا، عاطفه (۱۳۹۶)، رابطه دل‌بستگی و جو عاطفی خانواده، تهران: انتشارات گیوا.
- ترک‌زاد، متیرا (۱۳۹۳)، رابطه جو عاطفی خانواده با عملکرد تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر مرودشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت.
- حاجی حسنی، صدیقه؛ صالحی، مهدیه؛ امامی‌پور، سوزان (۱۳۹۸)، الگوی ساختاری بهزیستی ذهنی دانش‌آموزان براساس جو آموزشی، اجتماعی، عاطفی، فیزیکی و امنیتی مدرسه با میانجی‌گری تاب‌آوری تحصیلی، رفاه اجتماعی، ۱۹ (۷۳): ۲۵۵-۲۲۱.
- حمدی یوزباش‌کندی، فاطمه؛ لیوارجانی، شعله؛ حسینی‌نسب، داوود (۱۳۹۷)، تدوین مدل ساختاری بهزیستی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز براساس حس انسجام و خوددلسوزی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری، دوماهنامه علمی - پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۱ (۵): ۱۶۸-۱۶۰.
- عجم، علی‌اکبر؛ داوری، صدیقه (۱۳۹۷)، رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و بهزیستی تحصیلی دانشجویان دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی، نشریه پژوهش توان‌بخشی در پرستاری، ۴ (۴): ۵۸-۵۳.
- فیروزی، فریده؛ شمس اسفندآباد، حسن؛ شیرکوند، عبدالرضا؛ قهاری، محمد (۱۳۹۷)، بررسی رابطه سبک‌های ابراز هیجان با سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه پیام نور شهرستان قرچک در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲، دومین کنفرانس دانش و فناوری روان‌شناسی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسی ایران، ۱۳۹۷.
- فیلی، علیرضا؛ مهدی، مهدی (۱۴۰۰)، پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی براساس مؤلفه‌های جو عاطفی خانواده در دانشجویان دانشگاه دولتی جهرم، نخستین کنفرانس ملی آینده‌پژوهی، علوم تربیتی و روان‌شناسی، شیراز، <https://civilica.com/doc/1246024>
- قدم‌پور، عزت‌الله؛ حیدریانی، لیلا؛ برزگر بفرویی، مهدی؛ دهقان‌منشادی، منصور (۱۳۹۷)، بررسی نقش امید تحصیلی و حمایت عاطفی ادراک‌شده در پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی، پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۰ (۳): ۵۷-۴۷.
- قمری، محمد؛ امیری‌مجد، مجتبی؛ خوشنام، امیرحسین (۱۳۹۴)، رابطه عملکرد خانواده و تعارض والد - نوجوان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع راهنمایی، نشریه علمی آموزش و ارزش‌یابی، ۷ (۲۸): ۵۲-۶۲.
- میرزایی، بهشته (۱۳۹۱)، رابطه سبک‌های ابراز هیجان با سلامت عمومی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن

■ نقش جو عاطفی خانواده و سبک ابرازگری هیجان در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان دارای والد نظامی

مهنا، سعید؛ طالع‌پسند، سیاوش (۱۳۹۵)، رابطه بین حمایت‌های محیطی و خودآگاهی هیجانی با درگیری تحصیلی با نقش میانجی بهزیستی تحصیلی، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۶ (۴)، ۳۱-۴۲.

مؤمنی، خدامراد؛ عباسی، مسلم؛ پیرانی، ذبیح؛ بگیان‌کوله‌مرز، محمدجواد (۱۳۹۶)، نقش هیجان‌پذیری و جو عاطفی خانواده در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان، *دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری*، ۵ (۸): ۱۵۹-۱۸۲.

میرکی، (۱۳۹۶)، پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی براساس جو عاطفی خانواده، قربانی‌شدن و اضطراب امتحان در دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهر جوانرود در سال تحصیلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی.

محبی نورالدین‌وند، محمدحسین؛ مشتاقی، سعید؛ شهبازی، مسعود (۱۳۹۰)، رابطه بین جو عاطفی خانواده با رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی شهرستان مسجدسلیمان، *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۸ (۳۰): ۸۴-۹۳.

ناهدی، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی سخت‌رویی و خودشکوفایی نوجوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

نصری، صادق؛ تیموری، سیدروح‌الله؛ حمیدی‌مجلج، مریم (۱۳۹۳)، مدل‌یابی روابط عوامل خانوادگی مؤثر بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر تهران، *پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی*، ۱ (۳): ۱-۱۲.

- نوابی‌نژاد، شکوه (۱۳۹۵)، مشاوره ازدواج و خانواده‌درمانی، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تهران.
- Ascoli, U., & Pavolini, E. (Eds.). (2015). *The Italian welfare state in a European perspective: a comparative analysis*. Policy Press.
- Bailey, P. E., & Henry, J. D. (2007). Alexithymia, Somatization and negative affect in a community sample. *Journal of Psychiatry*, 150(1), 13-20
- Bascoe, S. M., Davies P. T., Sturge-Apple, M. L., & Cummings E. M. (2009). Children's representation of family relationships, peer information processing, and school adjustment. *Developmental Psychology*, 45(6), 1740-1751.
- Batell, G. Gross, U. (2015). Emotional expressiveness styles and metacognitive beliefs in patients with major depressive disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 106 (1), 95-103
- Boulter, L. T. (2002). Self-concept as predictor of College freshman academic adjustment. *College Student Journal*, 36(2), 234-246
- Csikszentmihalyi, M. & Rathunde, K. (2014). Adolescent Happiness and Family Interaction. *Applications of Flow in Human Development & Education*, 3(2), 359-378.
- Ghaffari, M., & Salami Chaharborj, M. (2020). The relationships between sense of coherence and self-compassion to job stress with the mediating role of affective control. *Journal of Research in Psychopathology*, 1(1), 40-47.
- Gross, J. J., & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85 (2): 348-362

- King, L. A., & Emmons, R. A. (2017). Conflict over emotionalexpression: Psychological and physical correlates. **Journal of Personality and Social Psychology**, 58, 864-877
- Kuswardinah, A. (2019). Family Welfare Education in the Academic Perspective for Junior High School Students. In 1st Vocational Education International Conference (VEIC 2019) (pp. 110-112). Atlantis Press.
- Nailing, Xia. (2010). Family factors and student outcomes. Rand Corporation, Ph.D. ERIC Document
Reproduction Service, Retrieved
<http://www.eric.ed.gov/ERICPortal/recordDetail?accno=EJ302109>
- Pietarinen J, Soini T, Pyhalto K. (2014). Students' emotional and cognitive engagement as the determinants of well-being and achievement in school. **International Journal of Educational Research**, 67: 40-51.
- Sanders, J. E., & Fallon, B. (2018). Child welfare involvement and academic difficulties: Characteristics of children, families, and households involved with child welfare and experiencing academic difficulties. **Children and Youth Services Review**, 86, 98-109.
- Verissimo, D., & Roberts, D. L. (2013). The academic welfare state: making peer-review count. **Trends in ecology & evolution**, 28(11), 623-624.

